

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kultura jako przedmiot zainteresowania prawa administracyjnego

Author: Anna Gronkiewicz, Agnieszka Ziółkowska

Citation style: Gronkiewicz Anna, Ziółkowska Agnieszka. (2016). Kultura jako przedmiot zainteresowania prawa administracyjnego. W: Anna Gronkiewicz, Agnieszka Ziółkowska (red.), "Administracyjnoprawne aspekty działalności kulturalnej : zagadnienia wybrane" (S. 13-36). Katowice: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego; Włocławek : Agencja Reklamowa TOP.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Kultura jako przedmiot zainteresowania prawa administracyjnego

Culture as an object of administrative law's interest

1. Wprowadzenie

Pojęcie „kultura” jest z jednej strony bardzo pojemne, a z drugiej niezdefiniowane w aktach normatywnych. Trudności w przedmiocie wskazania zakresu tego terminu potwierdzają słowa filozofa J. Herdera, który stwierdził, że „nie ma nic bardziej nieokreślonego niż słowo kultura”¹. Podobne stanowisko w naukach socjologicznych prezentuje Z. Bauman, w ocenie którego słowo kultura słynie ze swej nieusuwalnej wieloznaczności². Również prawnicy dostrzegają trudności w jednoznacznym zdefiniowaniu kultury oraz wiążącej się z nią działalności kulturalnej. W piśmiennictwie prawniczym wskazuje się, iż kultura jest „pojęciem nieściśłym, podlegającym ciągłemu rozwojowi, dlatego też niemożliwym wydaje się stworzenie zamkniętego katalogu desygnatów mieszczących się w pojęciu kultura”³. Podkreśla się nadto, iż „zdefiniowanie pojęcia działalności kulturalnej jest niezwykle trudne, albowiem już pojęcie podstawowe, czyli «kultura», w wyjaśnieniu tej działalności nie ma definicji legalnej⁴. Jednakże pomimo braku definicji normatywnej terminu „kultura”, w doktrynie prawniczej podejmowane

¹ M. Karcz-Kaczmarek, *Kultura jako zadanie samorządu terytorialnego* (w:) J. Sługocki, D. Wacinkiewicz (red.) *Dwadzieścia lat samorządu terytorialnego w Polsce*, Gorzów Wielkopolski 2011, s. 202.

² Z. Bauman, *Kultura jako praxis*, Warszawa 2012, s. 89.

³ A. M. Kosińska, *Kultura na wyciągnięcie ręki – prawo „człowieka kulturalnego”*, *Edukacja Prawnicza* 2012, nr 12 (138), s. 3.

⁴ A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński, *Sektor kultury – działalność kulturalna. Wokół problematyki prawnej* (w:) A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński (red.) *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, Poznań 2012, s. 14.

są próby jej skonstruowania. Na uwagę zasługuje przywoływana w większości opracowań dotyczących omawianych zagadnień definicja J. Pruszyńskiego, według którego kultura „to zarówno całokształt dorobku duchowego, intelektualnego i materialnego stworzonego wysiłkiem jednostek i zbiorowości ludzkich, zachowanego i utrwalonego (...)”⁵.

Wobec tak rozumianej kultury-państwo ma określone prawnie obowiązki, zapisane w Konstytucji RP i w innych aktach normatywnych, zarówno w ustawach, jak i rozporządzeniach. Podkreślenia wymaga, iż prawo może z jednej strony ułatwiać rozwój kultury, a z drugiej może być hamulcem uniemożliwiającym lub ograniczającym jej ewolucję.

Wprawdzie, jak zauważa W. Skrzydło, postanowienia Konstytucji RP w zakresie życia kulturalnego „nie są tak bardzo rozbudowane, ale i tej dziedziny ustawa zasadnicza nie zostawia na uboczu”⁶. Ustawa zasadnicza już w zasadach ustrojowych nawiązuje do kultury, gdyż w art. 5 Konstytucji RP określającym funkcje państwa, a zatem zasadnicze kierunki i cele jego działania przyjmuje, że „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego”. Z kolei w art. 6 Konstytucji RP wprowadzono dwie istotne zasady działania państwa w zakresie kultury, a mianowicie: zasadę upowszechniania dóbr kultury (art. 6 ust. 1 Konstytucji RP⁷) oraz zasadę równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 2 Konstytucji RP⁸). Równie ważnym, z punktu widzenia kultury, jest także art. 54 Konstytucji RP, który kreuje wolność wyrażania poglądów (art. 54 ust. 1 Konstytucji RP⁹) oraz związany z nią zakaz cenzury prewencyjnej, w tym zakaz koncesjonowania prasy (art. 54 ust. 2 Konstytucji RP¹⁰). Istotny wydaje się także art. 73 Konstytucji RP, w którym zawarto m.in. wolność twórczości artystycznej czy wolność korzystania z dóbr kultury¹¹. Biorąc pod uwagę powyższe należy wskazać, że

⁵ J. Pruszyński, *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna. Tom 1*, Kraków 2001, s. 61-62.

⁶ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 79.

⁷ „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”

⁸ „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.”

⁹ „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.”

¹⁰ „Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.”

¹¹ „Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.”

Konstytucja RP wyznacza prawne ramy funkcjonowania kultury, które zostały doprecyzowane w ustawodawstwie zwykłym oraz aktach wykonawczych.

Zagadnienia dotyczące szeroko rozumianej kultury można odnaleźć w wielu gałęziach prawa zarówno w prawie prywatnym jak też publicznym. Przy tym pojęcie „kultura” nabiera znaczenia dopiero w konkretnym, dookreślonym przez te przepisy kontekście, co zdaje się wynikać z trudności definicyjnych, o których była mowa powyżej, a także ze specyfiki poszczególnych dziedzin prawa. Prawo prywatne, w szczególności prawo cywilne, zagadnienia związane z kulturą reguluje w kontekście praw autorskich czy prawa własności, bądź przez pryzmat postanowień prawa pracy lub też w kontekście umów zawieranych w działalności kulturalnej.¹² W prawie karnym problem kultury rozpatrywany jest pod kątem ochrony prawnokarnej dóbr kultury¹³. Sprawy dotyczące kultury stanowią również przedmiot zainteresowania prawa międzynarodowego publicznego, w szczególności są to umowy bilateralne dotyczące współpracy w sferze kultury oraz upowszechniania znajomości kultury i sztuki państw - sygnatariuszy¹⁴, ale także umowy mające charakter wielostronny¹⁵. Regulacje publicznoprawne odnoszące się do kultury znajdują się nadto w prawie finansowym oraz prawie administracyjnym.

Reasumując należy podkreślić, że kultura w ujęciu przedmiotowym zależy przede wszystkim od jej twórców, ich wizji i pomysłowości, ale także od prawa, które wyznacza ramy nie tyle kultury, co działalności kulturalnej.

¹² Zob. np.: M.A. Górską, *Utwór w pracy artystów* (w:) A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński (red.) *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, Poznań 2012, s. 85-102; R. Dembska, *Problemy dziedziczenia kolekcji w świetle polskiego prawa spadkowego* (w:) W. Szafrński (red.) *Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, Poznań 2007, s. 125-130; M. Drela, *Umowa o zwiedzanie wystawy w muzeum* (w:) A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński (red.) *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne. Tom 3. Muzea a rynek sztuki. Aspekty prawne*, Poznań 2014, s. 91-104.

¹³ Zob. np.: J. Piskorski *Kontratyp sztuki?* (w:) W. Szafrński (red.) *Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, Poznań 2007, s. 165-172; O. Jakubowski, *Przestępstwo nielegalnego wywozu zabytków. Główne problemy i propozycje rozwiązań* (w:) A. Dębiński, L. Pietraszko (red.) *Ochrona dziedzictwa kulturowego i materialnego pogranicza*, Lublin 2011, s. 195-205; B. Gadecki, *Ochrona podwodnego dziedzictwa kultury. Aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, Warszawa 2014; W. Pływaczewski, B. Gadecki, *Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015.

¹⁴ Np. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Królestwa Marokańskiego o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i edukacji, z dnia 7 kwietnia 2004 r. (Dz.U. z 2014 r. poz. 165).

¹⁵ Np. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r. (Dz.U. z. 1974 r., Nr 20, poz. 106).

2. Regulacje administracyjnoprawne w zakresie kultury

Problematyka kultury została uregulowana w prawie administracyjnym zarówno materialnym (np. dostęp do kultury, odznaczenia i wyróżnienia za działalność kulturalną), ustrojowym (m.in. zadania organów administracji publicznej w zakresie kultury, sposób tworzenia zakładów administracyjnych świadczących usługi kulturalne) jak też procesowym (np. postępowanie w sprawie organizacji imprezy masowej, zakaz imprez masowych i niemasyowych).

Administracyjnoprawna problematyka kultury często jest redukowana wyłącznie do kwestii związanych z ochroną zabytków. Tymczasem kwestia ta wy-
daje się o wiele bardziej złożona i niezasadne jest traktowanie jej tylko w tak wąskim aspekcie. Wśród regulacji z zakresu prawa administracyjnego dotyczących kultury można wyróżnić:

- 1) **akty prawne dotyczące obowiązków państwa w przedmiocie organizowania i prowadzenia działalności kulturalnej** – ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej¹⁶, ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹⁷, ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym¹⁸, ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa¹⁹, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej²⁰, ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o przekształcaniu jednoosobowych spółek Skarbu Państwa prowadzących działalność z wykorzystaniem dóbr kultury w państwowe instytucje kultury²¹;
- 2) **akty prawne dotyczące poszczególnych form organizacyjnych działalności kulturalnej** – ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach²², ustawa z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych²³, ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach²⁴, ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach²⁵, ustawa z dnia 16 lipca

¹⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 266.

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 446, dalej: u.s.g.

¹⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1445 ze zm., dalej: u.s.p.

¹⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 486, dalej: u.s.w.

²⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 406 ze zm., dalej: u.o.p.d.k.

²¹ Dz.U. z 2015 r., poz. 337.

²² Tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 642 ze zm.

²³ Dz.U. z 1996 r., Nr 152, poz. 722 ze zm.

²⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., 987 ze zm.

²⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1446 ze zm.

1987 r. o państwowych instytucjach filmowych²⁶, ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii²⁷;

- 3) akty prawne dotyczące ochrony zabytków (lub szerzej dziedzictwa narodowego)** – ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami²⁸, ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady²⁹, ustawa z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa³⁰, ustawa z dnia 3 lutego 2001 r. o ochronie dziedzictwa Fryderyka Chopina³¹, ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym³², ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych³³;
- 4) akty prawne dotyczące szkolnictwa artystycznego (tj. szkół muzycznych, szkół plastycznych, szkół baletowych, szkół cyrkowych, uczelni artystycznych, ognisk artystycznych)** – ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty³⁴, ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym³⁵, ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle³⁶;
- 5) akty prawne dotyczące wyróżnień i nagród w dziedzinie kultury** – rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie Medalu „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”³⁷, rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie odznaki honorowej „Zasłużony dla Kultury Polskiej”³⁸, rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”³⁹, rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 stycznia 2012 r. w sprawie nadawania tytułu honorowego „Mistrz Rzemiosł Artystycznych”⁴⁰, rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie warunków

²⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1387.

²⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1403 ze zm.

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.

²⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 2120.

³⁰ Dz.U. z 1988 r. Nr 2, poz. 2 ze zm.

³¹ Dz.U. 2001 r., Nr 16, poz. 168.

³² Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 537.

³³ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 2126 ze zm.

³⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.

³⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.

³⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1182 ze zm.

³⁷ Dz.U. z 2012 r. poz. 70.

³⁸ Dz.U. z 2012 r. poz. 69.

³⁹ Dz.U. z 2004 Nr 124 poz. 1304 ze zm.

⁴⁰ Dz.U. z 2012 r., poz. 39.

i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury⁴¹, rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury⁴²;

- 6) **akty prawne dotyczące mass mediów** - ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji⁴³, ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe⁴⁴,
- 7) **akty prawne dotyczące finansowania działalności kulturalnej** - ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego⁴⁵, ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych⁴⁶; ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorów publicznych⁴⁷;
- 8) **akty prawne umożliwiające lub reglamentujące organizacje wydarzeń związanych z kulturą** - ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych⁴⁸, ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach⁴⁹, ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁵⁰;
- 9) **akty prawne dotyczące sektora pozarządowego** – ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁵¹, ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach⁵², ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach⁵³.
- 10) **akty dotyczące poszczególnych dóbr kultury** - np. ustawa o języku polskim z dnia 7 października 1999 r.⁵⁴, ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o Na-

⁴¹ Dz.U. z 2012 r. poz. 610.

⁴² Dz.U. z 2010, Nr 118, poz. 797.

⁴³ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1531.

⁴⁴ Dz.U. z 1984 r., Nr 5, poz. 24 ze zm.

⁴⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 198.

⁴⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 471.

⁴⁷ Dz.U. z 2014 r., poz. 498.

⁴⁸ Dz.U. z 2015 r., poz. 2139.

⁴⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 1485.

⁵⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 23.

⁵¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 118 ze zm.

⁵² Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 1393.

⁵³ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 40.

⁵⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2011 r., Nr 43, poz. 224 ze zm.

rodowym Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa⁵⁵, ustawa z dnia 5 stycznia 1995 r. o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich⁵⁶.

Powyższa klasyfikacja nie ma charakteru wyczerpującego, ale obejmuje najważniejsze akty prawne istotne dla funkcjonowania kultury. Ponadto należy podkreślić, że wskazana systematyka nie ma charakteru ostrego, nierozłącznego. Przeciwnie, poszczególne grupy aktów normatywnych przenikają się wzajemnie i uzupełniają. Uwzględniając powyższe trzeba zauważyć, że prawo administracyjne reguluje wiele kwestii związanych bezpośrednio lub pośrednio z organizowaniem i finansowaniem kultury, stanowiąc rozwinięcie postanowień ustawy zasadniczej. Przede wszystkim to właśnie w prawie administracyjnym skonkretyzowane są obowiązki państwa w przedmiocie kultury oraz uprawnienia i obowiązki pozostałych podmiotów uczestniczących w tzw. sektorze kultury.

W kwestii uwag porządkowych należy zauważyć, iż sektor kultury swym zasięgiem obejmuje zarówno kulturę instytucjonalną (tj. państwowe i samorządowe instytucje kultury), jak i kulturę nieinstytucjonalną (tj. rozmaite stowarzyszenia, fundacje, przedsiębiorstwa prywatne) w dużej mierze kształtujące tak zwaną kulturę alternatywną (kulturę offową). Funkcjonowanie tej pierwszej grupy w dużej mierze oparte jest właśnie na środkach publicznych, zaś działanie tej drugiej charakteryzuje się zróżnicowaniem form i źródeł jej finansowania. Przy tym organizowanie działalności kulturalnej jest przede wszystkim obowiązkiem państwa oraz samorządów terytorialnych, a dopiero w dalszej kolejności, na zasadzie subsydiarności, należy do sfery niepublicznej.

Przez działalność kulturalną należy rozumieć tworzenie, upowszechnianie i ochronę kultury (art. 1 ust. 1 u.o.p.d.k.). Przywołana definicja legalna ujmuje działalność kulturalną przez pryzmat celu, któremu ma służyć⁵⁷. Z tego powodu przez tworzenie kultury rozumie się m.in.: działania polegające na kreacji zarówno instytucji kultury, jak i przedsięwzięć kulturalnych przez nie podejmowanych. Z kolei upowszechnianie kultury to inaczej promowanie kultury, czyli zaznajamianie z kulturą (dobrami kultury) społeczeństwa, które może odbywać się przez edukację kulturalną, animację kulturalną czy przez prezentację kultury. Zaś ochrona kultury to zakres działalności kulturalnej związany m.in. z ochroną zabytków czy szerzej z ochroną dziedzictwa narodowego⁵⁸.

⁵⁵ Dz.U. z 1985 r., Nr 21, poz. 90 ze zm.

⁵⁶ Dz.U. 1995 r., Nr 23, poz. 121 ze zm.

⁵⁷ R. Golać, *Podstawy prawa kultury*, Poznań 2006, s. 21.

⁵⁸ Tak S. Fundowicz, *Instytucje promujące dziedzictwo kulturalne* (w:) A. Dębiński, L. Pietraszko (red.) *Ochrona dziedzictwa kulturowego i materialnego pogranicza*, Lublin 2011, s. 288-289.

3. Podmioty wykonujące zadania z zakresu kultury

Za działalność kulturalną odpowiedzialne są zarówno rządowe organy administracji publicznej (minister kultury i dziedzictwa narodowego, kierownicy urzędów centralnych, wojewodowie), jak i organy administracji samorządowej (wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta, marszałek województwa, rady odpowiednio gmin lub powiatów oraz sejmiki wojewódzkie). Państwo poprzez swoje organy sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami (art. 2 ust. 1 u.o.p.d.k.).

Organem naczelnym odpowiedzialnym za sprawy kultury jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Kieruje on działem kultura i ochrona dziedzictwa narodowego⁵⁹, który obejmuje sprawy rozwoju i opieki nad materialnym oraz niematerialnym dziedzictwem narodowym oraz sprawy działalności kulturalnej, w tym mecenatu państwowego nad tą działalnością, w szczególności w zakresie: 1) podtrzymywania i rozpowszechniania tradycji narodowej i państwowej; 2) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 3) działalności muzeów; 4) miejsc pamięci narodowej, grobów i cmentarzy wojennych, pomników zagłady i ich stref ochronnych; 5) działalności twórczej, artystycznej, kultury ludowej i rękodzieła artystycznego oraz ich ochrony; 6) wydawnictw, księgarstwa, bibliotek i czytelnictwa; 7) edukacji kulturalnej; 8) wystaw artystycznych; 9) polityki audiowizualnej, w szczególności w zakresie prasy, radia, telewizji i kinematografii; 10) amatorskiego ruchu artystycznego, organizacji i stowarzyszeń regionalnych oraz społeczno-kulturalnych; 11) wymiany kulturalnej z zagranicą; 12) działalności widowiskowej i rozrywkowej. Minister sprawuje także nadzór nad naczelnym dyrektorem archiwów państwowych. Podlega mu Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

Wśród organów naczelnych odpowiedzialnych za kulturę należy uwzględnić także ministra spraw zagranicznych w zakresie w jakim odpowiada za podległe mu instytuty polskie⁶⁰, realizujące zadania dyplomacji kulturalnej. Obecnie zadania te podlegają sekretarzowi stanu ds. parlamentarnych, Polonii, konsularnych i dyplomacji publicznej w ministerstwie spraw zagranicznych. Instytuty polskie

⁵⁹ Zob. ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 266).

⁶⁰ Zob. Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 maja 2015 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Spraw Zagranicznych (M.P. z 2015 r., poz. 543).

są placówkami⁶¹, których naczelnym zadaniem jest upowszechnianie polskiej kultury, wiedzy o historii oraz dziedzictwie narodowym w świecie, a także promocja współpracy w dziedzinie kultury, edukacji, nauki oraz życia społecznego, zaś misją dyplomacji kulturalnej jest skuteczne oddziaływanie na możliwie najszersze miejscowe środowiska artystyczne, eksperckie i opiniotwórcze⁶². Instytuty te funkcjonują na podstawie porozumień międzynarodowych. Program działalności instytutów polskich jest realizowany przez zespoły składające się z 6-8 osób, włącznie z dyrektorem kierującym pracą instytutu. Aktualnie funkcjonują 24 instytuty polskie i jeden oddział zamiejscowy, które są zlokalizowane na 3 kontynentach (Europa, Azja, Ameryka Północna), w 22 państwach i w 25 miastach (w Niemczech i w Rosji funkcjonują po 2 instytuty polskie)⁶³. Niewątpliwie rolą tych placówek jest promocja marki „Polska”, m.in. poprzez prezentowanie kultury polskiej. W tym celu współpracują z państwowymi instytucjami kultury, które tę kooperację mają wpisaną w swoich zadaniach statutowych (np. Instytut Adama Mickiewicza, Instytut Fryderyka Chopina, Polski Instytut Sztuki Filmowej)⁶⁴. Należy także uściślić, iż instytuty polskie w zakresie promocji kultury polskiej za granicą współpracują z Instytutem Adama Mickiewicza (IAM), czyli państwową instytucją kultury, której podstawowym zadaniem jest promowanie polskiej kultury na świecie oraz współpraca kulturalna z innymi krajami⁶⁵.

Na poziomie samorządowym kultura jest zadaniem realizowanym głównie przez gminy dla których ustawodawca przewidział zadania z zakresu kultury jako zadania własne polegające na sprawach kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust. 1 pkt. 9 u.s.g.). Ponadgminne zadania z zakresu kultury oraz ochronę zabytków i opiekę nad nimi realizują z kolei powiaty (art. 4 ust.1 pkt. 7 u.s.p.). Województwa zaś określając strategię rozwoju województwa, uwzględniają w szczególności

⁶¹ Zgodnie z regulaminem organizacyjnym ministerstwa spraw zagranicznych instytut polski to placówka zagraniczna realizująca cele polskiej polityki zagranicznej narzędziami właściwymi dla dyplomacji publicznej i kulturalnej – zob. § 2 pkt 7 Zarządzenie nr 31 Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 30 września 2015 r. w sprawie nadania regulaminu Ministerstwu Spraw Zagranicznych Dz. Urz. MSZ z 2015 r., poz. 33.

⁶² Pod. za http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/dyplomacja_publiczna/instytuty_polskie/misja_instytuty_polskie [dostęp na dzień: 30.03.2016].

⁶³ Lista Instytutów dostępna jest pod adresem http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/dyplomacja_publiczna/instytuty_polskie/instytuty_polskie [dostęp na dzień: 30.03.2016].

⁶⁴ Szerzej na temat dyplomacji kulturalnej i instytutów polskich zob. A. Umińska-Woroniecka, *Instytuty Polskie. Zmiany modelowe w funkcjonowaniu polskiej dyplomacji kulturalnej w latach 1998-2011*, Wrocław 2013.

⁶⁵ Szerz. zob. <https://iam.pl/pl> [dostęp na dzień: 30.03.2016].

takie cele jak pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej oraz zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń (art. 11 ust. 1 pkt 1 i 4 u.s.w.).

W praktyce wydziały kultury działają w urzędach miast i zajmują się sprawami związanymi z rozwojem życia kulturalnego, projektami artystycznymi dofinansowanymi z budżetu miasta. Wykonują zadania z zakresu nadzoru nad miejskimi instytucjami kultury oraz prowadzą postępowania w sprawach artystyczno-rozrywkowych imprez masowych a także kontrolują zgodność przebiegu imprezy masowej podwyższonego ryzyka z warunkami określonymi w zezwoleniu na jej przeprowadzenie. W urzędach wojewódzkich funkcjonują wydziały kultury, w ramach których działają np.: referat nadzoru, upowszechniania i współpracy ze środowiskami kultury, referat promocji dziedzictwa industrialnego⁶⁶. Do zadań wydziału należą w szczególności: I) zadania własne (np. 1. ustalanie w planach miasta zadań w obszarze kultury, określanie zasad i sposobów ich realizacji zgodnie z przyjętymi przez radę kierunkami działania w zakresie kultury. 2. Tworzenie, łączenie i likwidacja instytucji kultury prowadzonych samodzielnie lub wspólnie w drodze umów i porozumień. 3. Prowadzenie rejestru miejskich instytucji kultury. 4. Zapewnienie podległym instytucjom kultury odpowiednich warunków działania i rozwoju. 5. Opracowywanie projektów statutów oraz opinionowanie regulaminów organizacyjnych instytucji kultury. 6. Współpraca w zakresie upowszechniania kultury z innymi niż miejskie jednostkami organizacyjnymi działającymi w mieście. 7. Współdziałanie ze społecznym ruchem kulturalnym. 8. Promocja uzdolnionej artystycznie młodzieży. 9. Współdziałanie w zakresie edukacji kulturalnej. 10. Przekazywanie i rozliczanie dotacji dla nadzorowanych instytucji kultury (w tym na działalność bieżącą, remonty, zadania i zakupy inwestycyjne). 11. Kontrola zarządcza instytucjonalna działalności instytucji kultury. 12. Organizowanie konsultacji branżowych z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze kultury; II) opracowywanie projektów aktów prawa miejscowego i aktów prawa wewnętrznego w zakresie dotyczącym działalności wydziału; III) działania nadzoru merytorycznego w stosunku do podległych muzeów, domów kultury, bibliotek, teatrów, galerii, zespołów artystycznych; IV) działania wynikające z umów zawartych z ministrem kultury⁶⁷.

⁶⁶ Zob. np. <http://bip.slaskie.pl/index.php?grupa=11&id=12> [dostęp na dzień: 30.03.2016].

⁶⁷ Np. z umowy zawartej pomiędzy ministrem kultury, Polskim Radiem S.A i miastem Katowice w sprawie utworzenia instytucji kultury pod nazwą „Narodowa Orkiestra Symfo-

W celu organizowania działalności kulturalnej ministrowie, kierownicy urzędów centralnych oraz jednostki samorządu terytorialnego tworzą odpowiednio państwowe lub samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie tej działalności jest podstawowym celem statutowym (art. 8 u.o.p.d.k. w zw. z art. 9 ust. 1 u.o.p.d.k.). Przy tym działalność ta nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁶⁸. W stosunku do wskazanych instytucji kultury wyżej wymienione podmioty są organizatorami, dlatego też mają wobec nich określone prawnie zobowiązania. Do zadań organizatora należy bowiem: 1) wydanie aktu o utworzeniu instytucji kultury, (np. zarządzenie właściwego ministra, uchwała jednostki samorządu terytorialnego), 2) nadanie statutu instytucji kultury, 3) wpisanie instytucji kultury do prowadzonego przez siebie rejestru, 4) powołanie dyrektora instytucji kultury, 5) wyrażenie opinii co do projektu regulaminu organizacyjnego nadawanego przez dyrektora. Ponadto tworząc instytucje kultury jej organizatorzy decydują o formie działalności kulturalnej, która może przybrać postać m.in.: teatru, opery, operetki, filharmonii, orkiestry, instytucji filmowej, kina, muzeum, biblioteki, domu kultury, ogniska artystycznego, galerii sztuki, ośrodka badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury (art. 2 u.o.p.d.k.) oraz decydują o tym czy określona instytucja kultury będzie jednocześnie instytucją artystyczną (art. 11 u.o.p.d.k.). Działalność instytucji artystycznych prowadzona jest w oparciu o sezony artystyczne i może być prowadzona w dziedzinie teatru, muzyki, tańca, tańca z udziałem twórców i wykonawców (art. 11a u.o.p.d.k. w zw. z art. 11 ust. 1 u.o.p.d.k.).

Miarą społeczeństwa obywatelskiego jest duża aktywność organizacji pozarządowych w wykonywaniu zadań publicznych, w tym tych dotyczących szeroko rozumianej kultury. Zadania z tego zakresu, na zasadzie pomocniczości, przede wszystkim realizują stowarzyszenia i fundacje. Współpraca między nimi a organami samorządu terytorialnego często przybiera postać wieloletnich programów współpracy⁶⁹, w których określa się cele, priorytety i zakres współpracy. W zakresie kultury i sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji rola organizacji pozarządowych może polegać m.in. na organizacji imprez kulturalnych, których celem jest promocja walorów turystycznych i historycznych tradycji, ochrona dóbr kultury,

niczne Polskiego Radia z siedzibą w Katowicach”, zob. <https://bip.um.katowice.pl/index.php?s=10&id=116> [dostęp na dzień: 30.03.2016]..

⁶⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.

⁶⁹ Np. http://ug.ryjewo.samorzady.pl/zalaczniki/291/wieloletnia_program_wspolpracy_z_organizacjami_pozarzadowymi_26-04-2014_08-56-37.pdf [dostęp na dzień: 01.05. 2016 r.]

organizowanie imprez kulturalnych, takich jak np. przeglądy twórczości i piosenek, przedsięwzięcia polegające na upowszechnianiu kultury i czytelnictwa.

4. Polityka kulturalna

Uznanie polityki kulturalnej za ważne ogniwo funkcjonowania gospodarki nastąpiło już w czasach Polski socjalistycznej⁷⁰, kiedy to podkreślano konieczność sprawności działania organów wszystkich szczebli, jako gwaranta upowszechniania kultury, stanowiącej element polityki społeczno-gospodarczej. Instrumentalizm polityki kulturalnej „pojmowanej jako instrument kształtowania świadomości społecznej i określanej jako ideologiczna indoktrynacja”⁷¹ polegał na bezpośredniej ingerencji administracji w sferę kultury. Stan ten zmienił się wskutek transformacji systemowej, aczkolwiek po 1989 roku wystąpiło z kolei zjawisko kryzysu kultury i niezbędne okazało się utrzymanie roli państwa jako mecenasa kultury.

Jednym z instrumentów realizacji polityki kulturalnej są akty planistyczne, które mogą nosić różne nazwy np.: strategia, plany, programy. Akty tego typu dotyczące kultury są stanowione zarówno na szczeblu centralnym tak też lokalnym.

Kompleksową regulacją prawną normującą kwestie sposobu prowadzenia polityki rozwoju, w tym kultury, jest ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju⁷². Określa zasady prowadzenia polityki rozwoju, podmioty prowadzące tę politykę oraz tryb współpracy między nimi. Zgodnie z regulacją ustawową realizacja polityki następuje poprzez wdrożenie programów operacyjnych, strategii rozwoju, planów wykonawczych, kontraktów terenowych, programów i dokumentów programowych. Jak podkreślają H. Izdebski i M. Kulesza ustawy przewidują stosowanie techniki planistycznej niemal w każdej ważniejszej dziedzinie zarządzania publicznego⁷³. Stąd współcześnie mówi się o renesansie funkcji planowania w administracji⁷⁴, także w zakresie zadań dotyczących kultury.

⁷⁰ Zob. J. Sikorski, *Działania terenowych organów władzy i administracji państwowej w zakresie upowszechnienia kultury*, Organizacja-Metody -Technika 1978, nr 12, s. 9

⁷¹ J. Sługocki, *Instytucjonalne aspekt polityki kulturalnej* (w:) J. Łukaszewicz (red.) *Polityka administracyjna*, Rzeszów 2008, s. 581.

⁷² Tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz.1890.

⁷³ H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 2004, s.123.

⁷⁴ K. Właźlak, *Inflacja prawa administracyjnego w zakresie planowania* (w:) P. Suwaj (red.) *Inflacja prawa administracyjnego*, Warszawa 2012, s. 118.

Wśród aktów o charakterze planistycznym najważniejszym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020⁷⁵, w której podkreślono rolę kultury w rozwoju społeczeństwa, ale także gospodarki. Ideą, która legła u podstaw tego planu była konieczność przejścia „od zarządzania operacyjnego do zarządzania strategicznego opartego na długookresowej wizji rozwoju”⁷⁶ kultury. Opracowanie strategii zostało poprzedzone diagnozą z której wynikało, że kultura w skali europejskiej jest niedofinansowana, występują duże dysproporcje w zakresie dostępu do kultury w przekroju regionalnym oraz chaos organizacyjny w zakresie wykonywania zadań dotyczących kultury. Strategia ma stanowić antidotum na stwierdzone nieprawidłowości.

W latach 2011-2015 minister kultury realizował Program Wieloletni KULTURA+ którego celem była poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, przede wszystkim dzięki modernizacji i budowie infrastruktury bibliotecznej a także poprzez digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Aktualnie realizowany jest Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa, który został uchwalony przez Radę Ministrów na lata 2016-2020⁷⁷. Jego celem jest poprawa stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

Bardzo ważny z punktu zasady równego dostępu do dóbr kultury jest ministerialny program KULTURA DOSTĘPNA, wdrożony w 2015 r. Jego celem było i jest umożliwienie dostępu do kultury tzw. grupom defaworyzowanym, czyli osobom, które z różnych względów (problemy zdrowotne, niskie dochody, wiek, miejsce zamieszkania) mają problemy z uczestniczeniem w życiu kulturalnym. Tym samym z programu mogli skorzystać: młodzież w wieku do 26 lat (bilety za złotówkę do wybranych muzeów i galerii), emeryci (osoby powyżej 60 roku życia mogły 26-27 września 2015 r. skorzystać za darmo lub za symboliczną opłatą z oferty instytucji kulturalnych w całym kraju), niepełnosprawni, wielodzietne rodziny (włączenie instytucji kultury do programu Karta Dużej Rodziny), miesz-

⁷⁵ Pod za. <http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf> [dostęp na dzień: 17.05.2016].

⁷⁶ Ibidem, s.5.

⁷⁷ Uchwała nr 180 / 2015 RM z dnia 6 października 2015 r. , http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2016/uchwały/uchwała-nr-180-rm-z-2015-r_-narodowy-program-rozwoju-czytelnictwa.pdf [dostęp na dzień: 17.05.2016].

kańcy małych miejscowości (przekształcanie bibliotek w małych miejscowościach w centra kultury)⁷⁸. Program ten w zmienionej formie funkcjonuje nadal w 2016 r.

Organy jednostek samorządu terytorialnego, przywiązując dużą wagę do kultury podejmują akty o charakterze planistycznym w celu upowszechnienia i rozwoju twórczości a także rozszerzanie oferty kulturalnej. Program taki posiada np. Miasto Stołeczne⁷⁹, -Lublin⁸⁰, Kołobrzeg⁸¹, Kraków⁸². Opracowywane są nadto wieloletnie plany współpracy z organizacjami pozarządowymi, na które składają się także zadania z zakresu popularyzacji lokalnej kultury i tradycji czy ochrony zabytków. Warto także zwrócić na dobrze funkcjonującą w samorządzie terytorialnym instytucję miast partnerskich, która pozwala m.in. na wymianę kulturalną.

Wobec polityki kulturalnej prowadzonej przez władze państwowe wysuwane są w dyskursie publicznym rozliczne zarzuty, tak wobec poprzedniej, jak i obecnej władzy. Przedstawiciele kultury, pomimo zmian jakie zaszły w ostatnich latach w kulturze, a ściślej w przepisach dotyczących sektora kultury, wskazują na brak zrozumienia przez rządzących miejsca i roli jaką kultura powinna zajmować w państwie. Trudno nie zgodzić się z częścią z tych uwag, mimo ich zróżnicowanego charakteru.

Poprzednia formacja rządząca (Platforma Obywatelska) była krytykowana za oszczędne wydatkowanie środków publicznych w kulturze⁸³ oraz za brak zainteresowania kulturą, gdyż m.in. większą uwagę przywiązywała do otwierania stacji czy autostrad, niż do powstawania i kreowania nowych instytucji kultu-

⁷⁸ Pod za. <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/kultura-i-dziedzictwo/kultura-dostepna.php> [dostęp na dzień: 30.03. 2016].

⁷⁹ Program Rozwoju Kultury w Warszawie do 2020 r. , http://kulturalna.um.warszawa.pl/prk,17,2597.html?locale=pl_PL [dostęp na dzień: 17.05.2016].

⁸⁰ Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013-2020. http://lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/public/kultura/do_pobrania/strategia_rozwoju_kultury_lublina_na_lata_2013-2020.pdf [dostęp na dzień: 17.05.2016].

⁸¹ Strategia Rozwoju Kultury - Program Operacyjny Kołobrzeg Miasto Kultur do 2020, <http://umkolobrzeg.esp.parseta.pl/index.php?id=2282> [dostęp na dzień: 17.05.2016].

⁸² Strategia Rozwoju Kultury w Krakowie - zob. https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=26654 [dostęp na dzień: 30.03.2016].

⁸³ Wskazane oszczędności były widoczne szczególnie w budżetach regionalnych na poziomie jednostek samorządu terytorialnego np. we Wrocławiu zob. Piekarska M., *Cięcia w dolnośląskiej kulturze. Teatr Polski we Wrocławiu straci jeszcze 600 tys. zł*, Gazeta Wyborcza Kultura z 21 listopada 2014 r., zob. http://wyborcza.pl/1,75410,17010044,Ciecica_w_dolno-slaskiej_kulturze_Teatr_Polski_we_Wroclawiu.html [dostęp na dzień: 30.03.2016] czy w Katowicach zob. Jedlecki P., *Marszałek wciąż oszczędza. Ofiara jak zwykle padła kultura*, Gazeta Wyborcza Katowice z 27 stycznia 2014 r., zob. http://katowice.wyborcza.pl/katowice/1,35019,15346772,Marszalek_wciaz_oszczedza__Ofiara_jak_zwykle_padla.html [dostęp na dzień: 30.03.2016].

ralnych. Co więcej, sami reprezentanci kultury wprost wskazywali, iż w polskiej debacie publicznej kultura jest słabo obecna i za mało szanowana⁸⁴, czy wręcz, że „Państwo kulturę ma w pogardzie”⁸⁵. Dodatkowo zaniedbywano misję publiczną radia i telewizji, które to w dużej mierze utraciły charakter kulturotwórczy⁸⁶. Wątpliwości wzbudzały także działania kadrowe polegające na zastosowaniu outsourcingu pracowników Telewizji Polskiej, którzy trafili do agencji pracy tymczasowej LeasingTeam (m.in. montażyści, charakteryzatorzy, graficy czy dziennikarze).

Obecna władza (Prawo i Sprawiedliwość), mimo krótkiego okresu rządów, także nie wzbudziła zaufania, ani tym bardziej szacunku wśród twórców i artystów. Wprawdzie nie można jej odmówić zainteresowania kulturą, niemniej jednak wydaje się ono mieć charakter instrumentalny. Piotr Gliński, minister kultury i dziedzictwa narodowego zapowiedział zmiany, które powinny usatysfakcjonować środowisko kulturalne – m.in.: zwiększenie wynagrodzeń w sektorze kultury, przywrócenie 50-procentowych kosztów uzyskania przychodów dla twórców. Jednakże priorytetem nowego ministra będzie przede wszystkim polityka historyczna „realizowana poprzez budowę instytucji, wspieranie programów czy wreszcie kręcenie filmów dotyczących polskiej historii i tożsamości”⁸⁷. W ramach tak przyjętych założeń zapowiedziano zwiększenie finansowania programu „Patriotyzm jutra” oraz powstanie nowego wieloletniego programu „Niepodległa 2018”, związanego z przypadającą na 2018 rok setną rocznicą niepodległości Polski. Wśród planów resortu wymieniono także wspieranie kultury obywatelskiej, wspieranie kultury masowej w wartości wyższego rzędu oraz zwiększenie puli środków na ochronę zabytków⁸⁸. Zarówno wyżej wymienione założenia, a co

⁸⁴ Tak Agnieszka Holland podczas gali Paszportów Polityki w Teatrze Wielkim w 2015 r., zob. Pawłowski R., Olszewski M., *Miłoszewski mówi: „Państwo kulturę ma w pogardzie”*. Trafil w dziesiątkę czy kula w płot?, Gazeta Wyborcza z 14 stycznia 2015, zob. http://wyborcza.pl/1,76842,17254279,Miłoszewski_mowi_Panstwo_kulture_ma_w_pogardzie_.html [dostęp na dzień: 1.04.2016].

⁸⁵ Tak Zygmunt Miłoszewski podczas gali Paszportów Polityki w Teatrze Wielkim w 2015 r., zob. http://wyborcza.pl/1,76842,17254279,Miłoszewski_mowi_Panstwo_kulture_ma_w_pogardzie_.html [dostęp na dzień: 1.04.2016].

⁸⁶ Przeciwno zawłaszczaniu mediów przez władze publiczne protestowali Obywatele Kultury, czyli dobrowolny ruch obywatelski, zwołany w akcie sprzeciwu wobec polityki, która nie docenia społecznych i demokratycznych funkcji kultury, zob. <http://obywatelekultury.pl> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁸⁷ Pod za. <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/wicepremier-o-priorytetach-polityki-kulturalnej-5981.php> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁸⁸ <http://www.polskieradio.pl/78/1227/Artykul/1571513,Min-Glinski-o-glownych-zalozeniach-polityki-kulturalnej> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

gorsza, bieżące działania podjęte do tej pory przez władzę spotkały się z krytyką sektora kultury. Wątpliwości wzbudzają bowiem m.in.: 1) odmowa zatwierdzenia profesor Małgorzaty Omilanowskiej na stanowisko dyrektora Zamku Królewskiego w Warszawie pomimo poparcia ze strony Rady Powierniczej tej instytucji, odmowa ta spotkała się z protestami przedstawicieli środowisk naukowych i artystycznych⁸⁹; 2) próby ograniczania wolności twórczej (np. próby odwołania spektaklu „Śmierć i dziewczyna”⁹⁰, poprzedzenie komentarzami publicystycznymi emisji filmu „Ida”, przeciwko czemu zaprotestowała Gildia Reżyserów Polskich⁹¹); 3) niezrozumiała polityka kadrowa w instytucjach kultury (np. odwołanie Grzegorza Gaudena z funkcji prezesa Instytutu Książki, przeciwko czemu protestowali najwybitniejsi poeci i pisarze polscy⁹², jak i środowisko krytyków literackich⁹³); 4) zmiany w mediach publicznych, tj. w telewizji publicznej i radiu publicznym, poczynając od zmian legislacyjnych przeprowadzonych bez poszanowania zasady poprawnej legislacji⁹⁴, a skończywszy na wymianie kadr⁹⁵; 5) niezrozumiała polityka dotacyjna w zakresie programów prowadzonych przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego (np. odmowa dofinansowania Big Book Festival⁹⁶, odmowa dofinansowania Tauron Nowa Muzyka czy OFF Festi-

⁸⁹ Pod. za: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1649922,1,minister-glinski-nie-chce-powolac-malgorzaty-omilanowskiej-na-stanowisko-dyrektora-zamku-krolewskiego.read> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹⁰ A. Kyzioł, *Porno we Wrocławiu. Mimo protestów premiera spektaklu „Śmierć i dziewczyna” się odbyła*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1641411,1,porno-we-wroclawiu-mimo-protestow-premiera-spektaklu-smierc-i-dziewczyna-sie-odbyla.read> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹¹ <http://naekranie.pl/aktualnosci/polscy-rezyserzy-przeciwko-kontrowersyjnej-emisji-filmu-ida-w-tvp2-780123> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹² J. Cieślak, *Świat książki w obronie Grzegorza Gaudena*, Rzeczpospolita z 11 kwietnia 2016 r., <http://www.rp.pl/Literatura/160419896-Swiat-ksiazki-w-obronie-Grzegorza-Gaudena.html#p-1> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹³ <http://sobolewska.blog.polityka.pl/2016/04/01/odwołanie-grzegorza-gaudena/> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹⁴ Zob. ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2016 r., poz. 25), zob. też P. Reszka, *Dwie ustawy medialne: Przejęcie dziś, utrwalenie jutro*, Tygodnik Powszechny 2016, nr 3 (3471), s. 5.

⁹⁵ Zob. J. Gądek, *Krajobraz po czyszkach*, Tygodnik Powszechny 2016, nr 14 (3482), s. 18-20, J. Sosnowski, *Zostawcie trójkę*, Tygodnik Powszechny 2016, nr 4 (3472), s. 16-17, A. Kyzioł, *TVPRL*, *Polityka* 2016, nr 11 (3050), s. 80-82.

⁹⁶ M. Wapińska, *Big Book Festival ponownie bez dotacji MKiDN*, *Gazeta Prawna* z 11 marca 2016 r., <http://kultura.gazetaprawna.pl/artykuly/927100,big-book-festival-dotacja.html> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

valu w Katowicach w pierwszym naborze⁹⁷, odmowa dofinansowania dla Muzeum Narodowego w Warszawie w zakresie dostosowania obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych w pierwszym naborze⁹⁸).

Również zmiany zapowiadane w dyplomacji kulturalnej nie do końca wydają się zrozumiałe, szczególnie zapowiadana modernizacja instytucji za nie odpowiedzialnych⁹⁹. O ile można zgodzić się z uwagami o potrzebie zwiększenia koordynacji w działalności pomiędzy Instytutem Adma Mickiewicza a instytutami polskimi za granicą, to trudno zgodzić się z krzywdzącymi opiniami o braku wartościowych działań tych instytucji w zakresie promocji naszego kraju poza jego granicami¹⁰⁰. Należy pamiętać, iż działania obejmujące promocję Polski poza granicami są skierowane nie tyle do Polonii, a do innego odbiorcy, a zatem niekoniecznie musi być on zainteresowany narracją historyczną w kontekście poznawa-

⁹⁷ O. Szatan, *Off Festiwal i Tauron Nowa Muzyka bez dotacji nowej władzy*, Dziennik Zachodni z dnia 2 marca 2016 r., <http://www.dziennikzachodni.pl/wiadomosci/katowice/a/off-festival-i-auron-nowa-muzyka-bez-dotacji-nowej-wladzy,9454257/2> [dostęp na dzień: 15.04.2016]. Ostatecznie OFF Festiwal otrzymał dofinansowanie po złożeniu odwołania przez jego organizatora Fundację Independent. Niniejsza decyzja nie wzbudzałaby takich wątpliwości, gdyby nie fakt, iż w grudniu 2015 r. przyznano Katowicom status Miasta Muzyki UNESCO, a tym samym Katowice dołączyły do prestiżowej Sieci Miast Kreatywnych UNESCO (Creative Cities Network). Opisywany status przyznawany jest przez UNESCO, czyli międzynarodową organizację (agencja wyspecjalizowana ONZ), której jednym z podstawowych celów jest m.in. wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki. Na ten temat zob. <http://www.unesco.pl/article/1/katowice-miastem-muzyki-unesco/> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹⁸ Muzeum Narodowe w Warszawie otrzymało stosowne środki dopiero po wniesieniu odwołania zob. lista pozytywnie rozpatrzonych odwołań w programie Rozwój infrastruktury kultury- Infrastruktura kultury http://www.mkidn.gov.pl/media/po2016/decyzje/20160408_Lista_pozytywnie_rozpatrzonych_odwoalan-Infrastruktura_kultury_2016.pdf [dostęp na dzień: 15.04.2016].

⁹⁹ Zob. R. Pawłowski, *Minister Piotr Gliński laje, przeprasza i zapewnia „Borata” nie będzie. Po jego pierwszej konferencji prasowej*, Gazeta Wyborcza z dnia 18 stycznia 2016 r. <http://wyborcza.pl/1,75410,19496598,minister-piotr-glinski-laje-przeprasza-i-zapewnia-borata.html> [dostęp na dzień: 15.04.2016], P. Kosiewski, *Dyplomacja kulturalna – dobra zmiana?*, zob. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/dyplomacja-kulturalna-dobra-zmiana-32422> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

¹⁰⁰ Taką opinię zaprezentował m.in. wiceminister spraw zagranicznych Jan Dziedziczak odpowiedzialny za dyplomację kulturalną, który określił działania IAM czy instytutów polskich jako działania bardzo słabo widoczne, pochłaniające ogromne nakłady finansowe, niewspółmierne do efektów czy jako wydarzenia o małej skali, niezauważalne. Zarzucił im także promowanie gender, transwestytów oraz osób LGBT – zob. audycja Polskiego Radia PR2 „O wszystkim z kulturą” z dnia 28 stycznia 2016 r., której tematem była promocja polskiej kultury za granicą <http://www.polskieradio.pl/8/3664/Artykul/1576284,Chopin-i-Kopernik-O-promocji-polskiej-kultury-za-granica> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

nia kultury polskiej¹⁰¹. Niestety, według organów naczelných odpowiedzialnych za politykę kulturalną, powinna się ona opierać przede wszystkim na odwołaniach do tradycji i historii Polski, co wydaje się słuszne, aczkolwiek nie jest wystarczające. Nie da się zaprezentować kraju wyłącznie przez pryzmat konkretnych ikon kultury, ale trzeba uwzględnić jej rozwój, a zatem także czasy współczesne¹⁰².

Podkreślenia wymaga, że kultura w szerokim spektrum obejmuje nie tylko te kwestie, które należą do dziedzictwa narodowego, ale także właśnie kulturę i sztukę współczesną, w zakresie której Polska ma ogromne osiągnięcia (np. tzw. polska szkoła plakatu, polskie malarstwo współczesne, młodzi polscy architekci, design polski, gry video¹⁰³). Zasygnalizować należy, że polska sztuka współczesna ma liczną publiczność, zarówno za granicą¹⁰⁴, jak i w Polsce, czego dowodem jest zainteresowanie odpowiednio przedsięwzięciami Instytutu Adama Mickiewicza czy działaniami Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie (MOCAK), Narodowej Galerii Sztuki Zachęta czy Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie¹⁰⁵.

W konkluzji trzeba wyraźnie podkreślić, że polityka kulturalna nie polega wyłącznie na administrowaniu funduszami poprzez odpowiednie programy ministerialne czy samorządowe, ale wymaga wypracowania jej założeń uwzględniających funkcje kultury (funkcja integracyjna, funkcja adaptacyjna, funkcja socjalizacyjna). Przy tym stworzenie skutecznej wieloaspektowej koncepcji nie jest możliwe bez udziału środowisk twórców i artystów. Innymi słowy działania organów administracji publicznej odpowiedzialnych za kulturę nie mogą

¹⁰¹ Zob. na ten temat: R. Pawłowski, *Pawłowski o ignorancji i manipulacji wiceministra Dziedziczaka*. „Jestem dumny z Instytutu Adama Mickiewicza” [KOMENTARZ], Gazeta Wyborcza z 4 lutego 2016 r., <http://wyborcza.pl/1,75410,19578977,pawlowski-o-ignorancji-i-manipulacji-wiceministra-dziedziczaka.html> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

¹⁰² Między innymi takie stanowisko prezentują m.in.: Martin Davidson (szef British Council do końca 2015 r.) czy Berthold Frank (dyrektor Goethe Institute na Europę Środkowo-Wschodnią) – zob. audycja Polskiego Radia PR2 „O wszystkim z kulturą” z dnia 11 lutego 2016 r., której tematem była działalność Instytutu Adama Mickiewicza (IAM), <http://www.polskieradio.pl/8/3664/Artykul/1581463,Potoroczyn-IAM-nie-sluzy-do-zabawiania-Polonii> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

¹⁰³ Na ten temat zob. J. Z. Szeja, *Gry fabularne. Nowe zjawisko kultury współczesnej*, Kraków 2004.

¹⁰⁴ Przykładem tego są działania kulturalne organizowane przez Instytut Adama Mickiewicza, który zrealizował i realizuje projekty w 67 krajach. W ramach dotychczas zrealizowanych działań IAM zaprezentował blisko 5000 wydarzeń kulturalnych, które obejrzało blisko 50 milionów widzów na pięciu kontynentach. Znaczna część z tych wydarzeń obejmuje prezentację współczesnej polskiej kultury i sztuki. – szerz. zob. <https://iam.pl/pl/o-nas#projekty> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

¹⁰⁵ P. Kosiewski, *Formatowanie sztuki – polemika*, Tygodnik Powszechny 2015, nr 51-52(3467-3468), s. 106-107.

być sprowadzane do rozdzielania pieniędzy, a przede wszystkim powinny one obejmować wypracowanie określonych założeń odpowiadających na pytanie jakie wartości można osiągnąć poprzez kulturę i w jaki sposób należy je rozwijać. Niezrozumienie i instrumentalne traktowanie kultury przez polityków wszelkich opcji widoczne jest w podejściu do niej, bowiem wzbudza ona wyłącznie pozorne zainteresowanie wówczas gdy może stanowić pretekst dla awanturnictwa politycznego, chętnie promowanego w mediach. Na poziomie aspiracji wszyscy politycy uznają kulturę, zaś już w rzeczywistości można odnieść odmienne wrażenie. Trzeba wyraźnie podkreślić, iż w ostatnich latach kultura i sztuka nie stanowiły istotnego elementu programów wyborczych czy politycznych tak w wyborach parlamentarnych, jak i samorządowych. Konsekwencją tych zaniedbań jest m.in. jakość debaty publicznej, w której dominują radykalne postawy, absolutyzacja własnych stanowisk, dezawuowanie oponentów przez użycie argumentów ad personam czy nietolerancja dla różnego rodzaju inności. Zaś – jak pokazują postawy niektórych polityków, będących w istocie rzeczy emanacją społeczeństwa – ich wiedza w dziedzinie kultury jest nikła¹⁰⁶, a satyra, ironia czy sarkazm wydają się zabiegami stylistycznymi nieznanymi tej części społeczeństwa¹⁰⁷.

5. Problemy kultury

Problemy z którymi borykają się przedstawiciele środowisk twórczych tylko częściowo wiążą się z niewłaściwymi rozwiązaniami prawnymi, a w dużej mierze wynikają z niezrozumiałej polityki władz państwowych i samorządowych wobec kultury lub z jej braku. Wydaje się, iż takie zachowanie podyktowane jest brakiem uznania kultury jako nośnika określonych wartości, jako aksjologii niezbędnej dla funkcjonowania społeczeństwa i państwa.

Kwestie te mają zróżnicowany charakter, gdyż inaczej przedstawiają się one w skali kraju (np. brak realizacji misji publicznej w przekazie mediów publicz-

¹⁰⁶ Przykładem może być interpelacja posła Adama Andruszkiewicza, w sprawie nazewnictwa pociągów, w której autor kwestionuje nazwanie niektórych z nich nazwiskami znanych Polaków tj. Gombrowicza (pisarz) i Broniewskiego (poeta) – zob. <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=579C89B5> [dostęp na dzień: 23.04.2016]. Inny przykład to zakłócenie spektaklu w Teatrze 6 Piętro w Warszawie przez radnego, zob. <http://rozrywka.dziennik.pl/news/artykuly/518814,pijany-radny-pis-zbigniew-bocko-zaklocil-spektakl-w-teatrze-michala-zebrowskiego.html> [dostęp na dzień: 26.04.2016].

¹⁰⁷ Zob. <http://rozrywka.dziennik.pl/telewizja/artykuly/513255,marcin-wojcik-tvp-kabarety-cenzura-ani-mru-mru.html> [dostęp na dzień: 23.04.2016].

nych), a inaczej w skali jednostki samorządu terytorialnego (np. brak infrastruktury kulturalnej, redukcja zadań publicznych w obszarze kultury, brak strategii dotyczącej rozwoju kultury w jednostkach struktury terytorialnej, problemy współpracy międzysektorowej)¹⁰⁸. Wśród różnorodności barier występujących w działalności kulturalnej można wskazać też dylematy wspólne dla kultury w skali makro i mikro. Problemy kultury mieszczą się przede wszystkim w czterech płaszczyznach: 1) niewystarczającym finansowaniu tej sfery życia społecznego, 2) niewłaściwej polityce kulturalnej, 3) regulacjach fiskalnych 4) niedostatecznym upowszechnianiu kultury.

Zasadniczym problemem jest brak wystarczającego finansowania kultury i sztuki, który implikuje dalsze trudności. Niestety, kultura, podobnie jak nauka, nigdy nie zajmowała priorytetowej pozycji wśród wydatków finansowanych z budżetu państwa. Pracownicy kultury należą do grupy osób o najniższych uposażeniach, zaś twórcy prowadzący własną działalność gospodarczą dostrzegają problem braku dostosowania zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym do specyfiki prowadzonej przez nich działalności. W tej ostatniej sprawie stanowisko zajął nawet Rzecznik Praw Obywatelskich, który w lutym 2016 r. zwrócił się do minister rodziny, pracy i polityki społecznej z apelem o podjęcie szerokiej dyskusji, z udziałem przedstawicieli środowiska twórców i artystów, nad wypracowaniem takich rozwiązań systemowych w sferze zabezpieczenia społecznego, które nie będą prowadziły do wykluczenia ich z dostępu do świadczeń z ubezpieczenia społecznego¹⁰⁹.

Od 2013 r. artyści i twórcy co prawda korzystają z 50% kosztów uzyskania przychodów, jednak ustawodawca podwyższył limit do 85 528 zł na rok, co w konsekwencji skutkuje wyższymi podatkami. Z uprawnienia tego korzystają m.in. pisarze, filmowcy, muzycy i malarze. Takie rozwiązanie zmusiło wielu twórców do zakładania działalności gospodarczej, dzięki czemu mogą odliczać koszty jej prowadzenia i korzystać z podatku liniowego. Jednak jak zapowiada ministerstwo kultury od 2016 r. ma zostać zniesiony limit ryczałtowych kosztów i twórcy będą mogli je odliczać od całego wynagrodzenia.

Jeszcze innymi problemami jest komercjalizacja instytucji kultury, która prowadzi w skrajnych przypadkach do zwiększania działalności komercyjnej kosz-

¹⁰⁸ Zob. monografię T. Szlendak, A. Karwacki, *Napięcia, starcia, rozładowania. Samotna gra w kręgle w obszarze kultury*, Toruń 2016.

¹⁰⁹ Wystąpienie RPO dostępny jest na stronie <https://www.rpo.gov.pl/content/do-mrpips-ws-zasad-ubezpieczenia-spoecznego-tworcow-i-artystow> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

tem aktywności kulturalnej tychże podmiotów¹¹⁰. Komercyjne nastawienie twórców sztuki i kultury nie sprzyja tworzeniu tzw. wysokiej kultury. Zjawiskiem negatywnym są także próby formatowania sztuki zarówno wewnątrz środowisk twórczych¹¹¹, jak i na zewnątrz, tj. poprzez nieskuteczną politykę grantowo-stypendialną. Tym sposobem dochodzi niekiedy do włączania twórczości artystycznej w określone ramy stypendialne (tzw. mentalność stypendialna). Z powyższym koresponduje problem konkursów organizowanych w ramach poszczególnych programów ministerialnych. Konkursy te w przypadku niektórych priorytetów postrzegane są jako instrumenty nieefektywne, przestarzałe, czy wręcz określane są jako „upolitycznione” bądź „patologiczne”¹¹².

Jeszcze innym zagrożeniem z którym musi zmagać się sektor kultury jest rozwój nowych technologii, które determinują sposób odbierania kultury. Nie bez znaczenia jest fakt, że kultura aktualnie funkcjonuje w społeczeństwie konsumentów oczekujących nieustannej rozrywki, co nie pozostaje bez znaczenia dla sposobu jej prezentowania i promowania. Dobrym przykładem tego w ostatnich latach jest sukces muzeów narracyjnych, które oprócz edukacji dostarczają również rozrywkę poprzez wykorzystanie nowych technologii, takich jak filmy 3D, lasery, prezentacje audiowizualne¹¹³. Oczywiście tu także zachodzi potrzeba wypracowania odpowiedniej polityki, która powinna uwzględniać zarówno walory edukacyjne sztuki, jak i jej rozrywkowy charakter, gdyż współcześnie nie do końca możliwe jest ich rozdzielenie.

Na koniec warto zwrócić uwagę na kwestie dostępności sztuki i kultury dla przeciętnego obywatela. Istnienie nowoczesnych instytucji kulturalnych generuje bowiem wysokie koszty ich utrzymania, co, niestety, przekłada się na cenę biletu, czyniąc je niedostępnymi dla odbiorców. Telewizja publiczna finansowa-

¹¹⁰ Przykładem może być kazus Teatru Studio w Warszawie, zob. B. Tumiłowicz, *Krokodylęży dyrektora. Konflikt w Teatrze Studio, czyli sztuka i komercja*, Przegląd 2015, nr 52 (834), s. 46-47.

¹¹¹ M. Małkowska, *Sztuka formatowana słowem*, Tygodnik Powszechny 2016, nr 48 (3464), s. 56-57.

¹¹² Dyskusja taka rozgorzała ostatnio wskutek rozstrzygnięcia programu ministerialnego w zakresie czytelnictwa, w wyniku którego nieznacznie ograniczono finansowanie czasopism o profilu artystyczno-literackim, tzw. pisma kulturalne- zob. Ł. Grzesiczak, Ł. Nurek, *Ministrze Gliński napraw dotacje dla czasopism!*, Gazeta Wyborcza z dnia 16 marca 2016 r., zob. <http://wyborcza.pl/1,75410,19772408,ministrze-glinski-napraw-dotacje-dla-czasopism.html> [dostęp na dzień: 15.04.2016]; Zob. też List otwarty do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wystosowany przez Koalicję na rzecz Czasopism Literacko-Artystycznych <https://literackoartystyczne.wordpress.com/list-otwarty-do-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego> [dostęp na dzień: 15.04.2016].

¹¹³ P. Sarzyński, *Przeżyć muzeum*, Polityka 2016, nr 8 (3047), s. 88.

na z abonamentu proponuje widzowi wyselekcjonowane spektakle czy koncerty, które zdaniem władz warto pokazać szerszej publiczności. To w znaczny sposób ogranicza dostęp do kultury a także swobodę wyboru wydarzenia kulturalnego przez zainteresowanych. Podobnie media donoszą o spadającej liczbie czytelników. Wydaje się jednak, że przyczyną tego stanu nie jest tylko niechęć Polaków do czytania, ale również cena książki. Biblioteki z kolei nie dysponują wystarczającą liczbą pieniędzy, aby sfinansować zakup wszystkich nowych pozycji książkowych na rynku.

6. Podsumowanie

Organy administracji publicznej, odpowiedzialne za kulturę, muszą zrozumieć, że ich odpowiedzialność nie ogranicza się wyłącznie do rozdzielania funduszy na kulturę czy do oddawania nowych obiektów kulturalnych, ale przede wszystkim powinna polegać na właściwym administrowaniu kulturą tak, aby wspierała one ludzi, zarówno jej twórców, jak i odbiorców kultury. Wobec powyższego środki finansowe przeznaczone na kulturę należy traktować jak inwestycję, gdyż dobrze i zasadnie wydane, stają się długofalową inwestycją jednostki samorządowej lub państwa i przyczyniają się z jednej strony do rozwoju społeczeństwa mieszkańców a z drugiej są wizytówką na zewnątrz, stając się atrakcją turystyczną.

Sprawne administrowanie kulturą to dobre planowanie oraz wykonywanie obowiązującego prawa. Ponadto podmioty odpowiedzialne za kulturę muszą mieć świadomość tego, że jej odbiorcy są zróżnicowani w swoich postawach życiowych, stąd też oferta kulturalna powinna mieć charakter wszechstronny. Z powyższym koresponduje problem zasadności promowania każdego rodzaju kultury, zarówno kultury wysokiej, jak i popkultury, kultury wynikającej z tradycji, ale i kultury współczesnej, kultury rentownej i kultury niszowej. Nie może być też mowy o rozwoju kultury bez jej spluralizowania, a zatem nie może być tak, że wraz ze zmianami politycznymi jedne przedsięwzięcia kulturalne są zastępowane przez inne, zgodnie z ideologią polityczną. Aktualne wydają się zatem słowa T. Kuty, że „Polityka kulturalna nie może w sposób sztywny i kategoryczny precyzować zadań w planie rozwoju kultury: kultura jest zjawiskiem społecznym złożonym i specyficznym, na które nie da się oddziaływać za pomocą aktów jednostronnych”¹¹⁴.

¹¹⁴ T. Kuta, *Rola administracji publicznej wobec potrzeb obywateli korzystania ze zdobyczy kultury*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 922, Prawo CLIII, Wrocław 1988, s.109.

Wydaje się, że rozmaite wartości prezentowane przez kulturę powinny współistnieć, a nie występować zamiast (np. tradycja i tolerancja). Bez wątpienia kultura jest czynnikiem nieodzownym z punktu widzenia rozwoju państwa, a co więcej jest podstawą więzi społecznych, lokalnych i narodowych. Zadaniem kultury powinno być łączenie, a nie dzielenie, bowiem to poprzez udział w kulturze człowiek uczy się empatii, otwartości, dialogu czy abstrakcyjnego myślenia. Kompetencje kulturowe czynią obywateli bardziej kreatywnymi, co z kolei jest nie obojętne dla rozwoju cywilizacyjnego kraju¹¹⁵. Jak zauważa S. Lindsay „Kultura jest czynnikiem, który w znacznym stopniu determinuje zdolność danego narodu do pomyślnego rozwoju, ponieważ kształtuje wyobrażenia jednostek na temat ryzyka, gratyfikacji i dostępnych możliwości.”¹¹⁶

Warto także podkreślić, że mimo trwającego od dekad, nienajlepszego klimatu dla kultury jej rozwój ma charakter dynamiczny, choć nie zawsze jest dostrzegane i doceniane w kraju. Przejawem tego są rozmaite prestiżowe nagrody dla polskich twórców i artystów, m.in.: Nagroda Nobla w dziedzinie literatury dla Wisławy Szymborskiej (1996 r.), Oskar za całokształt twórczości dla Andrzeja Wajdy (2000 r.), nagroda Grammy dla Włodek Pawlik Trio w kategorii Best Large Jazz Ensemble Album (2014 r.), Oskar dla filmu „Ida” Pawła Pawlikowskiego w kategorii filmów nieanglojęzycznych (2015 r.), nagroda Srebrnego Niedźwiedzia za reżyserię dla Małgorzaty Szumowskiej na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym Berlinie (2015 r.), nagroda Srebrnego Niedźwiedzia za najlepszy scenariusz dla Tomasza Wasilewskiego na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym Berlinie (2016 r.). Powstają także nowoczesne i inspirujące instytucje kulturalne jak np. oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa - Podziemia Rynku Głównego (2010 r.), Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku (2012), Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie (2013 r.), Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku (2014 r.), Muzeum Śląskie (2015 r.).

¹¹⁵ Na ten temat zob. monografię J. Szomburg (red.) *Kultura i przemysły kultury szansą rozwojową dla Polski*, Gdańsk 2002.

¹¹⁶ S. Lindsay, *Kultura, modele umysłowe i dobrobyt narodowy* (w:) L. E. Harrisom, S.P. Huntington (red.) *Kultura ma znaczenie*, tłum. S. Dymczyk, Poznań 2003, s. 412.

Summary

The issue of culture has an interdisciplinary character however, it is in the administrative law that the specification of civic rights and duties of administrative bodies referring to this sphere of life is present. The contemporary culture struggles with various problems which cast a shadow on its quality and limit artists. Despite the unfavourable climate for its development, “people of culture” achieve spectacular success abroad. One can also observe heyday of new cultural institutions whose limited financial possibilities are only a potential tool of popularizing culture.